

Ta turen til Gartneriet på Bygdøy

AV SISSEL JENSETH

Da Bygdø Kongsgård ble overdratt til staten i 2004, startet en prosess med å åpne gården for folket. Fra å være drevet konvensjonelt, skulle Kongsgården nå bli en økologisk foregangsgård. Det skjedde etter et ønske fra Landbruks- og matdepartementet. Skiftet pågikk over lang tid, og i mai 2012 kunne den første leveransen av godkjent økomelk sendes ut fra Kongsgården. Oslo var dermed blitt det første fylket i landet som oppfylte målet om 15 prosent økologisk drift.

Omtrent samtidig arbeidet en liten gruppe entusiaster med en idé om å etablere et økologisk urbant landbrukssenter i Oslo. Det var en drøm som etterhvert skulle ta form og realiseres som Gartneriet på Bygdø Kongsgård.

Vi har tatt turen ut til Bygdøy for å høre nærmere om hvordan det hele kom i stand.

KYSTSTIEN

Det er mange måter å komme til Gartneriet. Du kan sykle ut til Bygdøy, forbi Rhodeløkken Kafé og følge Kongsgårdens beitemarker fram til Oscarshallveien og Gartneriet. Eller ta Bygdøyfergen fra Rådhuskaia til Dronningen og spasere derfra. Et annet alternativ er buss nr. 30 som stopper ved Folkemuseet. Du kan også følge kyststien fra Frognerkilen på trebruer i vannkanten, forbi sivskog, over knauser og gjennom porter som må lukkes for dyr på beite. Snart skuer du tårnet til Oscarshall over tretoppene. Følg gangveien opp til Thulstrupløkken og Oscarshallveien til Gartneriet.

FRA ORANGERI TIL URBANT LANDBRUKSSENTER

Det var på midten av 1800-tallet at kong Oscar I fikk oppført lystslottet Oscarshall på Ladegaardsøen, som Bygdøy het den gang. Like ved lot han bygge et orangeri for

Det nye veksthuset benyttes også til møter og som selskapslokale.

overvintring av planter og blomster, samt en gartnerbolig. Orangeriet ble revet på begynnelsen av 1900-tallet, men resten av virksomheten pågikk fram mot årtusenskiftet, da de siste drivhusene ble fjernet. Bare den gamle gartnerboligen stod tilbake, samt et fyrhus og et uthus fra etterkrigsårene.

Og det var nettopp dette området entusiastene kastet sine øyne på for 4-5 år siden. Den lille gruppen bestod av Idun Leinaas, den gang daglig leder i Biologisk-dynamisk Forening, Pernille Leivestad, landskapsarkitekt med erfaring innen urbant landbruk, og Marianne Leisner som i flere tiår hadde arbeidet med å fremme permakultur som økologisk og bærekraftig planleggingsmetode. Idéen om et økologisk urbant landbrukssenter i hovedstaden hadde de båret en stund, og i 2013 mottok de midler fra Eckbos Legat for å utarbeide et forprosjekt. Tidligere hadde Erling Krogh og Linda Jolly ved Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås laget en rapport for fremtidig bruk av Bygdø Kongsgård som en integrert del av driften på Norsk Folkemuseum. På gartneritomten ble det foreslått drivhus og kafé. Samtidig ga Fylkesmannen i Oslo

og Akershus midler til rapporter om både skolehagedrift i Oslo og status for det urbane landbruket. På den måten ble mye forberedt og lagt til rette.

EKSTRABEVILGNING

– Ja, det høres nesten ut som et eventyr, forteller Marianne Leisner. Hun tar smilende imot oss på Gartneriet en av disse varme sommerdagene i juli. – Det var rett og slett god timing. Ikke minst hadde vi mange gode medspillere i de ulike etatene som gjorde det mulig at dette kunne skje. Med prosjektmidler fra Landbruksdirektoratet og stor velvillighet fra Folkemuseet og Kongsgården, kom prosjektet på beina, og det urbane landbrukssenteret kunne starte opp i 2015 på gartneritomta. Marianne ble ansatt av Norsk Folkemuseum som prosjektleder. Folkemuseet er ansvarlig for driften og Statsbygg eier grunnen og tar hånd om bygningsmassen.

Samtidig oppstod et lykketreff. Statsbygg fikk en ekstrabevilgning av Regjeringen til kulturhistoriske bygg på Bygdøy, og de valgte å prioritere Gartneriet. I løpet av få år er det bygget nytt veksthus, uthuset er pusset opp med

Gartnerboligen som ble påbegynt i 1850 etter bestilling fra Kong Oscar I.
Under: Marianne Leisner viser fram de mange spennende tomatsortene i drivhuset.
Alle foto: Sissel Jenseth.

møtelokale, toaletter og garderober. En garasje er innredet med et anlegg for håndtering av bløtgjødsel til jordfremstilling, og den gamle gartnerboligen er nå snart ferdig rehabilitert.

– På Gartneriet opplever vi en ekte gjenbruksånd, sier Marianne. – Siden området er fredet og Folkemuseet er ansvarlig for driften, opplever vi hvordan det i museumsverdenen finnes en tålmodighet og omsorg for de minste ting. De besitter faglig ekspertise og har håndverkere av den gode gamle sorten. Det har vært en stor glede å bli innviet i denne særegne verdenen, sier hun.

GJENBRUK OG REETABLERING

Også på Gartneriet har den langvarige tørken satt sine spor. Gresset er gult og staudene holder på å visne. Men frukttrær og grønnsakshagen klarer seg bra. De får vann med tillatelse fra kommunen. I drivhusene modnes tomater av ulike herkomster, og fra rankene henger søte druer, både grønne og blå.

– Hageanlegget er nytt, men mange av plantefeltene har gammelt nordisk genmateriale, forteller Marianne. De har fått frukttrær fra plantearven i Norsk genressursenter, og da Debio feiret sitt 30-års jubileum i 2016, plantet kronprins Haakon et epletre av type «Kronprins» midt i frukthagen. Rett bak ligger ByBi besøksbigård med flere innovative bikuber rundt en pollinatorvennlig hekk. I Slyngerommet er det en utstillingsvegg, og det er mulig å bli med på røkting i bigården.

Til våren 2019 kommer endelig kaféen i drift. Den er etterlenget og har vært planlagt i flere år. Da skal det serveres økologisk mat med basis i råvarer fra Kongsgården og gartneriet. I løpet av sommeren er det bygget et revsikkert hønseshus, for det finnes rev på Bygdøy. Hønene vil bidra med egg og forsyne anlegget med gjødsel. Og matavfallet vil komme til nytte.

ØKOLOGISK INSPIRASJONSSENTER

Gartneriets hovedoppgave er å inspirere og spre kunnskap om økologisk landbruk, hagebruk, dyrking og foredling

Utsikt mot Oscarshall fra Kyststien på Bygdøy.

av mat. – Vi vil være en levende grønn møteplass! sier Marianne, med trykk på ordet møteplass. – Det sosiale er en viktig bærebjelke. Målet er å bli en reell folkepark igjen, men på nye vilkår. Til daglig er hagen er åpen for publikum. I veksthuset er det en liten butikk som selger hagebruksutstyr, økologiske frø, gjødsel og hagebøker. Se nettsiden finner du åpningstidene, se www.bygdokongsgard.no/gartneriet. Produktene fra Gartneriet kan du enn så lenge kjøpe hos frukt- og grønnsaksboden ved Folkemuseet.

Det foregår en rekke kurs og annen opplæringsvirksomhet på stedet, som Såkalenderkurset til Biologisk-dynamisk Forening og Det store kjøkkenhagekurset 2018 med Linda Jolly som kursleder og 11 samlinger gjennom vekstsesongen. Et årlig Kongsgårdseminar er etablert og skjer i samarbeid med Emil Mohr, nestor innen økologisk og biodynamisk landbruk. Seminaret i 2018 omhandlet kretsløpslandbruk, samspill mellom landbruk og samfunn, og tema for 2019 vil være biologisk mangfold.

SAMARBEID OG ARBEIDSTRENING

Dyrkingen på Gartneriet er først og fremst økologisk drevet, men Marianne ser ikke bort fra at den etter hvert kan dreies mer i en biologisk-dynamiske retning. Fra oppstarten har de vært avhengige av det unike og gode samarbeidet med Unikum – en arbeidsmarkedsbedrift eid av Kirkens Bymisjon og Oslo kommune. Deres hovedoppgave er å tilby mennesker uten arbeid nye muligheter i arbeidslivet. Fem dager i uka kommer en arbeidsstab som planter, luker, vanner og høster i frukt- og grønnsakhagen. – Det er de som gjør arbeidet og som får det til å spire og gro, sier Marianne. Gartneriet har også tilknyttet seg frivillige som kommer til fastsatte tider. Hver uke lager Marianne detaljerte arbeidsplaner til de ansvarlige for de ulike teamene. – Vi har også praksis- og

læringleplasser for gartnerstudenter, kokker og andre, forteller hun.

Gartneriet samarbeider med en rekke organisasjoner som Norsk genressursenter, ByBi, Biologisk-dynamisk Forening, Matvalget, Hageselskapets grenseløse grønnsaker og urter, VitalAnalyse og DebioInfo. Flere leier kontorplass i den gamle Gartnerboligen. De frivillige møtes med jevne mellomrom gjennom vekstsesongen for å dele kunnskap og erfaringer. Tidspunktet annonseres på Facebook, se «Gartneriets dyrkelag». Interesserte kan ta kontakt med Marianne. Det samme gjelder om man ønsker omvisning eller arrangementer i hageanlegget, leie av lokaler til kurs og møter eller en fest!

JOSEFINES OG OSCARS GATE

Kong Oscar I og Dronning Joséphine, som i sin tid fikk bygget Oscarshall og gartneriet, er også opphav til gate-navnene Oscars gate og Josefines gate. På den måten opprettes en forbindelse mellom Gartneriet og eieendommene i *Josefines gt 12* med Antropos bokhandel, Steinerskoleforbundet, Steinerbarnehageforbundet og Oslogruppen, og i *Oscars gate 10* med Biologisk-dynamisk Forening, Antroposofisk selskap i Norge, Vidargruppen og Dialogos. Gustavs gate, som forbinder gatene, er oppkalt etter kongeparets nest eldste sønn, Prins Gustaf.

Sissel Jenseth er skribent, og daglig leder i Dialogos medie- og ressursenter.